Ferdinand VRÁBEL

Pokus M. R. Štefánika o zlepšenie disciplíny v ruských légiách (nariadenie číslo 588, jeho dôsledky a interpretácie)

Motto: *„Čakali sme ho ako Mojžiša, ktorý povedie svoj sibírsky národ domov, ale i Mojžiš i národ sa akosi rozčarovali: Mojžiš v národe, národ v Mojžišovi."*

Janko Jesenský: Cestou k slobode[1]

Štefánikove návštevy Ruska počas vojny boli dve, resp. tri (prvá v lete 1916, druhá na začiatku roku 1917 a tretia na prelome 1918/1919), podľa toho ako budeme posudzovať Štefánikovu ruskú cestu v rokoch 1916/17 – či ako cestu jednu alebo cesty dve. S prvou návštevou súvisí aj návšteva na začiatku roku 1917. Ak prerušenie jeho ruskej cesty v októbri roku 1916 návštevou Rumunska, ale s následným návratom do Ruska v januári 1917, rozdelíme na dve časti, môžeme hovoriť o troch vojnových návštevách Štefánika v Rusku.[2]

Počas každej z týchto ruských ciest musel Štefánik riešiť neľahké problémy a zložité situácie. Aj keď najmä na prelome rokov 1918/1919 nebol celkom úspešný a nepodarilo sa mu splniť všetky zámery, s ktorými vtedy do Ruska prichádzal, svedčí o jeho organizačných aj diplomatických schopnostiach, že tieto pobyty vždy prispeli k vyjasneniu neprehľadných pomerov v česko-slovenskom hnutí v Rusku, k aspoň čiastočnému riešeniu tamojších vážnych problémov a aj k určitej konsolidácii rozbúrených pomerov. Pravda, celkom iná bola situácia v roku 1916 za vlády cára Mikuláša II.[3] a celkom iná v roku 1917 po demokratickej februárovej revolúcii, iná opäť

[1] JESENSKÝ, Janko. Spisy IX. *Cestou k slobode*. Úryvky z denníka 1914 – 1918. Bratislava: Tatran, 1968, s. 189; ĎURIŠ, Rudolf. *O Slovákoch v československých légiách v Rusku*. Nitra: Eko-konzult, 2012, s. 14.

[2] HRONSKÝ, Marián – KRIVÁ, Anna – ČAPLOVIČ, Miloslav. *Vojenské dejiny Slovenska. IV. zväzok 1914 – 1939*. Bratislava: Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 1996, s. 35-40, 40. Do Rumunska odišiel 13. októbra 1916 po predchádzajúcej výmene depeší so šéfom francúzskej misie v Rumunsku, generálom Henri Mathiasom Berthelotom; do Ruska sa vrátil v polovici januára 1917.

po ukončení vojny na Západe na prelome rokov 1918/1919. Významným výsledkom prvej Štefánikovej vojnovej cesty do Ruska bola dohoda, známa ako kyjevský *Zápis o zásadách československej akcie* z 29. augusta 1916.[4] V Rusku sa po boľševickej revolúcii naplno rozvinula občianska vojna, ktorá prekazila rýchly odchod čs. zahraničného vojska z Ruska na západný front, resp. po skončení vojny repatriáciu našich jednotiek do vlasti.

Keďže hlavnou témou tejto štúdie je posledná Štefánikova návšteva Ruska na prelome rokov 1918/1919, nebudem sa jeho predchádzajúcimi ruskými cestami podrobnejšie zaoberať. Len pre úplnosť stručne pripomeniem, že Štefánik v roku 1916 riešil najmä možnosti výstavby väčšej česko-slovenskej jednotky v Rusku a povolenie náboru českých a slovenských zajatcov do nej.[5] V Rusku bolo viacero českých a slovenských politických organizácií, ktoré mali na politickú budúcnosť Čechov a Slovákov odlišné názory, a preto bolo potrebné dosiahnuť medzi nimi dohodu a urovnanie rozporov. *„Je jasné, že toto poslanie nie je iba vojenské. Ale vytýčený cieľ – a tým je vytvorenie československého vojska – nemožno zrejme dosiahnuť inak ako politickou akciou a propagandou,"* povedal v auguste 1916 francúzsky generál Maurice Janin Štefánikovi v súvislosti s jeho poslaním v Rusku.[6]

V tomto úsilí pokračoval Štefánik aj začiatkom roku 1917, ale vtedy musel veľa energie venovať aj problému známemu pod označením „Dürich", kde išlo o základnú orientáciu čs. hnutia: cárofilskú, prorusky orientovanú alebo liberálnu, prozápadnú, presadzovanú T. G. Masarykom a Česko-Slovenskou národnou radou – ČSNR so sídlom v Paríži.[7] Štefánikov ruský pobyt v rokoch 1916/1917 bol o to dôležitejší, že príchod T. G. Masaryka v predrevolučnej dobe bol do Ruska zakázaný a Štefánik tam bol jedným z najvýznamnejších presadzovateľov Masarykovej línie a línie parížskej ČSNR v zahraničnom odboji.[8]

[3] HOLEC, Roman. *M. R. Štefánik a problémy česko-slovenského odboja v Rusku.* In HRONSKÝ, Marián – ČAPLOVIČ, Miloslav (zost.). *Generál Dr. Milan Rastislav Štefánik – vojak a diplomat. Zborník príspevkov a materiálov z vedeckej konferencie v Bratislave 4. – 5. mája 1999.* Bratislava: Vojenský historický ústav, 1999, s. 57–68, 63.

[4] Ruská vláda však aj pod vplyvom profesora Univerzity v Jurjeve Jána Kvačalu (1862 – 1934) trvala na tom, aby v česko-slovenskom hnutí v Rusku všetky kompetencie patrili osobitnej národnej rade pod jej egidou.

[5] V Rusku sa spočiatku nestretol s ochotou vyhovieť mu. KUDELA, Josef. *Památce M. R. Štefánika.* Brno: Družstvo Moravský legionář, b. r., s. 10.

[6] KOVÁČ, Dušan. *Štefánik a Janin. Príbeh priateľstva.* Bratislava: Dilema, 2001, s. 13.

[7] Štefánik získal v Rumunsku asi 1400 dobrovoľníkov. Rokovania s ruskou vládou o odsune časti českých a slovenských zajatcov na front vo Francúzsku narážali na veľké ťažkosti. HRONSKÝ – KRIVÁ – ČAPLOVIČ (1996), s. 40.

[8] FIRSOV, Jevgenij, Fiodorovič. Milan Rastislav Štefanik v Rossii. (Po operativnym materialam carskoj i kolčakovskoj vlasti.) In: VOLKOV, V. K. (red.) *Milan Rastislav Štefanik. Novyj vzgľad.* Martin: Neografia, 2001, s. 39.